

Historien om *Det gule hus* på Blichersvej 31 i Thorning

Af MARTIN SVENNINGSEN

Historien beretter om husets anvendelse, fra det blev bygget til degnebolig og skole efter den da gældende Skolefundats af 20. juli 1745 og op til vor tid. Huset har været rammen om familien Bertelsens liv og virke fra 1905 til 2013, og rummer nu et hærvejsherberg, som er et af de 12 herberger, der er langs Hærvejen fra grænsen og til Viborg.

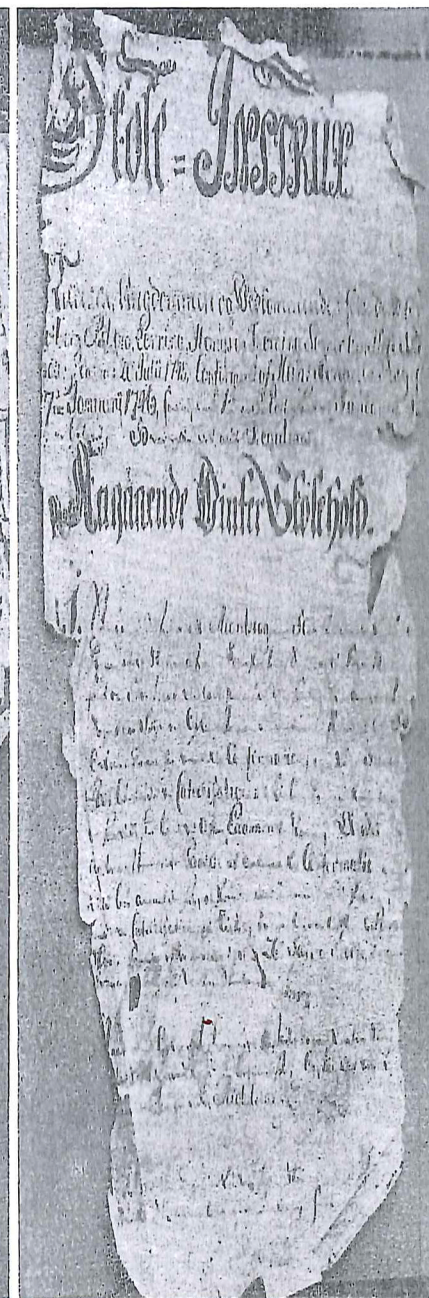
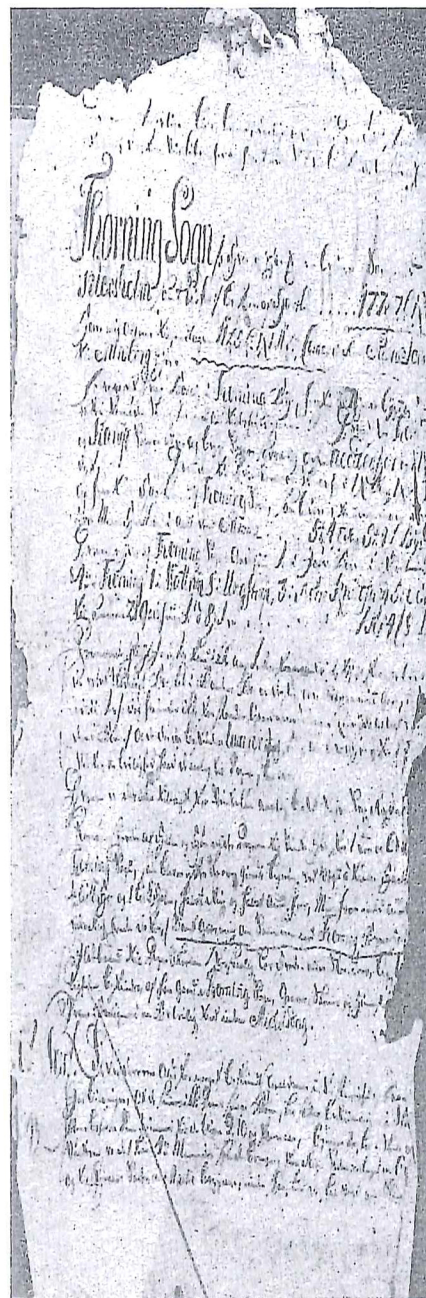
Helt op til vor tid lå huset ved Thornings gadekær, som var på arealet med den nuværende parkeringsplads ved kirken. Gadekærret er nu væk, men huset består.

Herremand Janus Friedenreicks Skolefundats af 20. juli 1745.

Der var engang; sådan begynder alle eventyr, også denne historie om Janus Friedenreicks Skolefundats af 20. juli 1745.

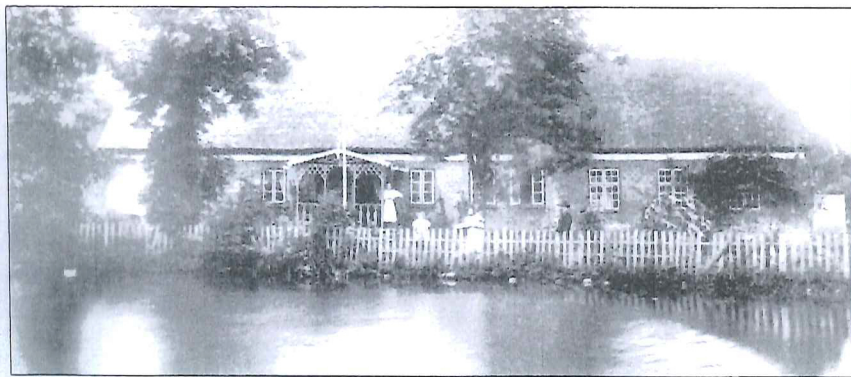
Skolefundatsen og tilhørende Skoleinstruksen indeholder bestemmelser om, at det særlig var vinter-skoleforhold, man lagde an på. Janus Friedenreicks byggede to skoler i Thorning Sogn, en i Thorning og en biskole i Ungstrup.

Fundatsen vedblev at bestå og være gældende også ind i det

Janus Friedenreicks Skolefundats af 20. juli 1745. Fundatsen og Instruksen blev i 1936 i Originalen fundet på loftet i den gamle skolebygning i Thorning. Det ret sjældne, interessante og omfangsrige dokument er i sin helhed gengivet og omtalt i »Fra Viborg Amt« 1938.

Det gule hus
på Blichersvej 31
i Thorning, som
det var frem
til 1905.
Foto fra artiklen
om Thorning
gamle skole,
Landsarkivet i
»Fra Viborg
Amt« 1938.

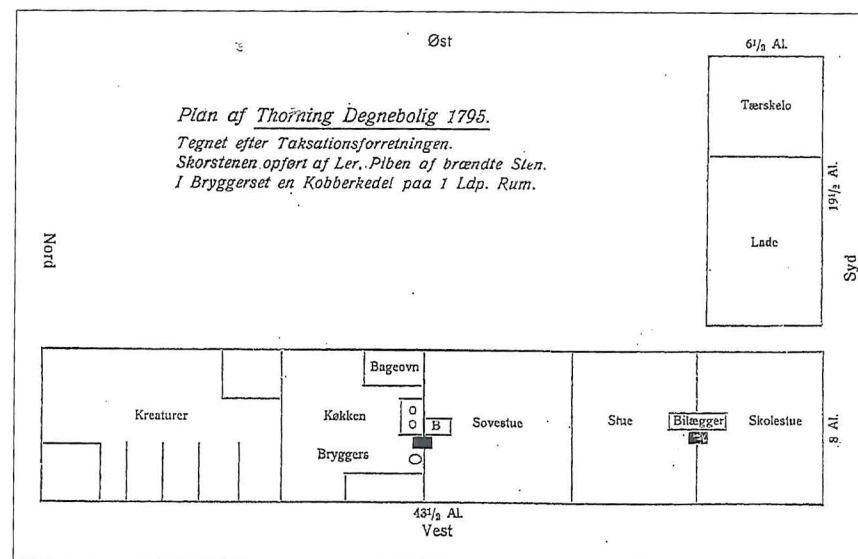
19. århundrede. Herremand Janus Friedenreich var ejer af både godset Palstrup og Kjærsholm.

Når vi har så præcise oplysninger herom skyldes det, at selve fundatsen og instruksen i 1936 i original blev fundet på loftet i den gamle skolebygning i Thorning. Det ret sjældne, interessante og omfangsrige dokument er i sin helhed gengivet og omtalt i »Fra Viborg Amt« 1938. Interesserede kan ligeledes på hærvejsherberget i dagligstuen se, hvad Bertel Bertelsen har fundet om skolen på Landsarkivet i Viborg. Kopien heraf er ophængt og indrammet.

Fundatsen og instruksen indeholder detaljerede forskrifter, og vidner om en meget velmenende og nidkær bestræbelse for at få det bedst mulige ud af skolegangen, stærkt præget af datidens pietistiske syn og tankegang. I forhold til århundredets første tid og stedets forhold fik de skolesøgende børn en nogenlunde god oplæring således at de, også som voksne, på ingen måde i henseende til kundskaber og åndelig opvækthed stod tilbage for landbefolkningen i andre egne. Der foreligger flere vidnesbyrd om, at flere bønderfolk, der havde deres barndom kort efter 1800, var både dygtige og oplyste mennesker efter datidens forhold.

Skolefundatsen dannede grundlaget for, at der blev opført en Degnebolig og Skole, Blichersvej 31, Thorning by.

Fra 1795 forelå der en taksationsforretning dateret 21. november, hvor daværende degn Peder Chr. Dyhr, ved øvrighedens foranstaltning og nærværelse tillige med to håndværksmænd, lod foretage en vurdering i anledning af en brandforsikring, som skulle tegnes. Af taksationen fremgik, at skolebygningen i perioden var blevet udvidet, idet der »af ny er tilbyggt og indrettet fornødent Skolehus med alt tilbehør«. Degnehuset bestod nu af en 43½ alen lang bygning i syd-nord samt et sidehus mod syd på 19½ alen. Alle bygninger vurderes til 370 rigsdaler. Til skoleembedet hørte små lodder på i alt fire tdr. land samt et lille stykke hede jord i Thornings vestre hede. Senere blev der tildelt skoleembedet et græsningsareal syd for præstegården og op til Kauergaards agre. Det var vanskelige dyrkningsvilkår, da jorden var skarp, sur, kold og vanskeligt at gøde samt dyrke.

Degnen i Thorning blev aflønnet med seks tdr. rug, tre tdr. byg samt 13 mark og 12 skilling foruden offeret, som hver højtid blev ansat til 60 rigsdaler. Desuden skulle han have »fri ildebrand fra byens Hede«. Til Sct. Hans en Ost og til Påske 10 æg. Herudover fik han Hø og Halm til vinterfodring af en ko og seks får samt græsning om sommeren sammen med »Thorning Byes Høveder«.

De indre forhold i undervisningen var, som datidens skoleforordninger foreskrev i skoleinstruksen.

I apoteker A. Raunholdts bog »Thorning Sogn« har han detaljeret beskrevet om den gamle skole fra 1745. »Den bestod af tre huse nemlig Indhus, Lade og Tørvehus. Det første var på ni bindinger, og i dets nordre ende var en fæ-og fårestald på fem bindinger. I den søndre ende var skolestuen i tre bindinger. På Indhusets vestre side var en udbygning på to bindinger, og på den østre side ud mod gården, hvor indgangen var, en anden udbygning på én binding. Laden består af ni bindinger, tørvehuset af fire«.

Læreren skulle bl.a. om morgenen efterse, at børnene var rene, havde neglene klippet og rene klæder, og hvis det ikke var tilfældet skulle det meddeles forældrene. Piger og drenge satte sig hver for sig og sang morgensalme, hvorefter en af de

Plan over den gamle skolebygning (degnebolig) i Thorning fra 1795 er gengivet og omtalt i »Fra Viborg Amt« 1938.

større børn på skift læste morgenbøn, og der blev sluttet af med et vers fra en salme. Degnen så nøje til, at børnene forrettede sangen og bønnerne »Ordentligen og Andægtigen«.

For sognebørnene i det ydre af skoledistriktet var der ca. ½ mil til skolen, så afstanden, de dårlige veje, strengt vejrlig samt børnenes hjemmearbejde (hjælp i landbruget m.m.) kunne både sommer og vinter forhindre adskillige i at søge skolen. I Niels Blichers beretning om Vium sogn 1794 hedder det, »af sognets 39 skolebørn kom sjældent over halvdelen til skole. Heraf lærte kun seks at skrive og kun tre tillige at regne«. »Og når der på samme tid klages over Almuens Vankundighed, overtro og råhed så tør vi dog måske antage, at forholdene i vort sogn var blandt de bedre!«

Der var store ønsker i befolkningen om at få skoleforholdene forbedret. I 1799 forelå et forslag til Lov om Landsby-skolevæsen, hvorved der indførtes skoletvang og mulkering ved forfald uden lovlig grund. Undervisningen skete ud fra »Bibelen«, en »Bibelske Kjerne«, »Hybens Bibelske historie«, »Nye Testamente«, »Pontoppidans forklaringer«, »Luthers Catekismus«, »A.B.C.«. Skrive- og regneundervisning foregik i sandkasser, hvor børnene skrev med pind. Fra slutningen af det 18. årh. kom gåsefjederen i brug. Degnen skar dem til for de ældste af eleverne, som øvede sig i skrivekunsten efter forskrifter på tykke papstykker. Skolestuens inventar bestod af: En kakkelovn, et langbord af fyr, tre fyrbænke og en hylde.

Som nævnt var Peder Christensen Dyhr lærer i Thorning fra 1791. Han var ikke seminarieuddannet. Peder C. Dyhr tog sin afsked i 1822 og døde i 1829. I Æ Thuerninghus har hængt en mindetavle over lærer P. C. Dyhr.

I 1822 ansatte man den seminarieuddannede lærer Søren S. Kirkegaard. Han var en ny lærertype, og kom i 40 år til at forestå skolelærer- og kirkesangergerningen. Søren K. var født i Elsborg i 1799, og dimitterede fra Snedsted seminarium (Thy) med karakteren »Udmærket duelig«. Han blev af biskoppen for Aarhus stift fra den 1. oktober 1822 kaldet til Thorning skole. Sønnesønnen, kommunelærer Kirkegaard, Aarhus, besidder »Kaldsbrevet« jf. Bertel Bertelsens fund på Landsarkivet. I »Kaldsbrevet« hedder det bl.a.: »Thi skal han

efter sit for vedkommende Amtsprovst aflæggende edelige Løfter, dette ham betroede Embede med tilbørlig Fliid og Troeskab forestaa og betjene, ej alene i Henseende til Sangen i Kirken og ved Gudstjenesten, men fornemmeligen og i Særdeleshed med yderste Bestræbelse antage sig Ungdommens (c: Børnenes) Undervisning i Christendom, Skrivning og Regning samt andre nyttige Kundskaberh.

Sognepræsten i Thorning Sogn var dengang St. St. Blicher, som ved indsættelsen aflæreren, opfordrede menigheden til at antage deres velbeskikkede degn, og »bevise ham den tilbørlige Agtelse, Kjærlighed og Velvilje«.

Søren S. Kirkegaard var lærer ved skolen fra 1822–1861. Søren S. K. har stadig efterkommere i Thorning. Han blev den 10. oktober 1822 gift med Christine Christensdatter Raun. Christine var født i Sjørlev den 26. marts 1800 og var søster til Niels Chr. Raun, der byggede »Ravnsborg«, hvor Lis og Bertel Bertelsen bor i dag. Søren S. Kirkegaard var medejjer af »Overkjærsholm«, hvorfra jorden til »Ravnsborg« blev udstykket i 1838. Således er ringen nu sluttet med familien Bertelsens tilknytning til »Den gamle Skole«.

Familien Bertelsen ejer af det gule hus fra 1905 til 2013

Familien Bertelsen ejede huset fra 1905 og indtil 2013, hvor det blev solgt til menighedsrådet, Thorning sogn.

Huset får navnet »Kirkely«, og har således været hjem for Bertel Bertelsens (»Ravnsborg«) oldeforældre, bedsteforældre og forældre samt en faster gennem de 105 år.

Bertels farbror Hans Bertelsen, som var købmand i Randers, har på Landsarkivet fundet og beskrevet »Den gamle Skole«, hvorfra mange af de gengivne oplysninger stammer. Bertel B's erindringer har ligeledes været en stor hjælp i fortællingen af følgende om »Kirkely«:

I 1905 købte Bertels oldefar Frederik Bertelsen (1849–1932) og hustru Else Marie, huset på Blichersvej 31 af Thorning sogneråd. Frederik B's søn Bertel B. overtog da gården »Ravnsborg« efter faderen.

I en del år havde Frederik B. en gig og en islænderhest.

Køretøjet brugte han, når han som sognefoged, skulle omkring i sognet og opkræve bøder eller skyldig skat.

I 1918 blev stråtaget erstattet med cementtagsten, og der blev i årene op til 1980 fortaget flere moderniseringer ude som inde. Thornings gamle skole fremtræder i dag, som et meget smukt hus med en skøn beliggenhed. Den ydre fremtræden falder godt ind i det omgivende miljø med naboskab til Thorning kirke, museum og byens gamle huse. I mange år efter flytningen til »Kirkely« i 1905 kom Bertels oldefar, Frederik tit på »Ravnsborg« og hjalp til, især når der skulle høstes og køres roer ind.

I 1932, ved oldefaderens død, overgik huset til sønnen Bertel B. og dennes hustru Jutta, og oldefaderens datter, Sine. I 1936 solgte Sine sin halvpart til broderen Bertel B. I mange år efter flytningen til »Kirkely« kom Bertels bedstefar, Bertel Bertelsen ofte på »Ravnsborg« og hjalp til.

Bertel B. var som sin far før ham sognefoged i Thorning sogn med de beføjelser dette embede foreskrev.

I 1963 købte Bertels datter Edith B. huset, som hun i 1969 videresolgte til sin broder Frederik Bertelsen (f. 1906), gift med Marie. I 1969 overlod Frederik B. »Ravnsborg« til Bertel og Lis Bertelsen. Frederik B. og Marie flyttede da ind i den sydlige lejlighed i huset.

I mange år efter flytningen til »Kirkely« kom Bertels far Frederik dagligt på »Ravnsborg«, og passede grisene og hjalp til, også når der skulle høstes.

Frederik B. var som sin far og bedstefar før ham sognefoged i Thorning sogn med de beføjelser dette embede foreskrev.

Edith B. boede de første år sammen med sine forældre i huset. Efter deres død levede Edith i lejligheden i den sydlige halvdel af huset. Edith var organist ved Thorning Kirke i mange år. Hun kunne nemt komme i kirken gennem lågen i kirkediget mellem »Kirkely« og kirken.

Edith underviste i mange år elever i klaverspil som foregik i hendes egen stue.

Den nordlige halvdel af huset har været udlejet i flere perioder. En af de første lejere var Fanny Quistgaard, som var efterkommer af St. St. Blicher. Den sidste lejer var præsten

Mai Bjerregaard, som var hjælpepræst for sognepræst Jesper Langballe.

I slutningen af 2010 (den 20. december) døde Bertel Bertelsens mor, Marie B., som da var eneejer og beboer af »Kirkely«. Som arvinger af huset var der sønnen Bertel Bertelsen og hans nevø fra Sjælland. Tankerne var mange nu, da huset stod ledig. Hvem kunne være interesseret i at købe huset. Bertel, Lis og nevøen var ikke villig til at sælge til hvem som helst, og frygtede at en ny ejer, ikke ville have tilstrækkeligt respekt for naboskabet med kirkegården og kirken. At bo i huset på nuværende tidspunkt havde Bertel og Lis ej heller lyst. De havde det jo godt på »Ravnsborg«. Huset skulle således sælges. Hvad var mere naturligt end at etablere et herberg.

Hærvejs Herberg i »Den gamle Skole« i Thorning

I efteråret 2011 rettede formanden for »Herberger langs Hærvejen«, Andreas Blinkenberg, en henvendelse til menighedsrådet i Thorning sogn om muligheden for oprettelse og etablering af et pilgrimsherberg i Thorning. Foreningen havde i 2006 med støtte fra Fonden Real Dania, Friluftsrådet, Skov- og Naturstyrelsen, amter og kommuner langs Hærvejen samt EU-artikel 33-tilskud etableret 11 herberger fra grænsen og til Viborg. Dette for en kapital på i alt 11 mio. kr.. Herbergerne var alle etableret på private aftaler, eller med menighedsråd, med en aftale om 10 års pligt, til at stille herberger til rådighed for pilgrimme, vandrere og cyklende turister på Hærvejen. Etableringen og indretningen var sket ud fra den ovennævnte bevilgede kapital.

Der var bl.a. etableret et herberg i udbygningerne til præstegården i Kragelund og et på Hald Hovedgård ved Viborg. Vandrerne havde overfor foreningen påpeget at ruten fra Kragelund til Hald Hovedgård, var længere end de fleste kunne overkomme, derfor henvendelsen til menighedsrådet i Thorning.

Menighedsrådet syntes, at ideen med et herberg i byen var interessant, og indkaldte den 19. januar 2012 til et orienterende møde i konfirmandstuen om emnet. Der var et frem-

møde på 22 interesserede borgere. Formanden for foreningen »Herberge langs Hærvejen«, Andreas Blinkenberg, formand for LAG-fonden, Merete Thyssen, og Turistchef i Silkeborg, Betina Agerbo, deltog i mødet.

Bertel Bertelsen gav tilsagn om midlertidig at stille »Kirkely« til rådighed for et herberg i Thorning. Der blev dannet en arbejdsgruppe bestående af formanden for menighedsrådet, Jørn Nielsen, sognepræst Tina Frank, menighedsrådsmedlem Ellen Andersen og dennes mand Tom Andersen, museumsinspektør Line Højgaard og formand for lokalrådet, Linda Lyngsø.

Det gule hus »Kirkely« var et interessant købsmål for menighedsrådet i Thorning, som havde ønske om at anvende huset til et »kirkehus« med en ny konfirmandstue, kontor for sognepræsten og præsteseekretær. Menighedsrådet søgte i 2012 provstiudvalget tre gange om økonomiske bevillinger til køb af huset. Alle tre gange med afslag.

Den 12. april 2012 gav Silkeborg kommune tilladelse til midlertidigt at anvende huset som herberg.

Bertel Bertelsen tilbød sig som herbergsvært med ansvar for huset og omgivelserne. Herberget fik navnet »Den gamle Skole« og blev optaget i brochuren over »Herberger langs Hærvejen«. Der blev dannet en frivillig gruppe, som skulle tage sig af gæsternes ankomst, betaling, afrejse og renholdelse af huset indvendigt.

Herberget fik efter ansøgning fondsmidler fra to fonde (Nordea- og Boghandler Børge Nielsens og hustrus fond) og menighedsrådet til køb af sovesofaer, køjesenge, andet nødvendigt inventar og- køkken udstyr. Herberget blev startet med 20 mulige sovepladser.

Herberget gæstes i 2012 fra 1. juni til 31. august af 366 hærvejsfarere, hvilket bestyrkede arbejdsgruppen og de frivillige i, at de var på rette spor.

Den 23. januar 2013 stiftedes i dagligstuen i herberget »Foreningen Hærvejs Herberg i Thorning« (FHHT). Der blev vedtaget vedtægter og valgt en bestyrelse bestående af Jørn Nielsen, Ellen Andersen, Bertel Bertelsen, Tom Andersen, Tina Frank, Linda Lyngsø og Martin Svenningsen.

Bestyrelsen besluttede efter flere intense forhandlinger at søge fondsmidler til køb af Blichersvej 31, da arvingerne og bobestyrende advokat ønskede arvesagen afsluttet og ejendommen solgt.

Martin Svenningsen blev udpeget af bestyrelsen til foreningens fundraiser, med ansvar for at søge de nødvendige midler hos LAG-Silkeborg, forskellige interessante fonde og kommune, til overtagelse af ejendommen.

Den 18. april 2013 fremsendtes ansøgninger til A.P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond, LAG i Silkeborg Kommune, Tuborg- fondet, Tryg- Fonden, Real- Dania og Sports-Goods fonden.

Ret hurtig kom der afslag på ansøgninger fra LAG i Silkeborg Kommune, Tuborg- fondet, Tryg- Fonden og Real- Dania.

Den 23. maj var der et positivt svar med tilsagn om 300.000 kroner fra Sports-Goods fonden.

A. P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond meddelte i et brev, at ansøgningen blev behandlet i førstkommande møde i fondsbestyrelsen efterår 2013. Da bobestyrer og arvinger havde behov for en afgørelse senest i november 2013, og bestyrelsen ikke var sikker på fondsmidler fra A.P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond, blev det besluttet ved brev den 7. juni 2012, at ansøge Silkeborg Byråd om hjælp til at overtage ejendommen. Silkeborg Byråd var meget positivt overfor ansøgningen. Repræsentanter for bestyrelsen i FHHT blev inviteret til møde med kulturchefen og andre ledende medarbejdere, hvor vi blev orienteret om vilkårene for et kommunalt tilskud på 480.000 kr. til købet. Et af vilkårene var, at herberget med et kommunalt tilskud til købet ikke måtte anvendes af menighedsrådet og kirken, at foreningens vedtægter ved den kommende generalforsamling ændredes i overensstemmelse hermed, at der blev fremsendt et aktuelt driftsbudget, ligesom en ny lokalplan for området skulle fremlægges og vedtages. Fritids- og kulturudvalget indstillede i sit møde den 2. september 2013, at FHHT fik et tinglyst, afdrags- og rentefrit lån på 480.000 kr. som var uopsigeligt, så længe der blev drevet herberg i huset.

Økonomiudvalget indstillede på et møde den 16. september forslaget om lånet på de 480.000 kroner til købet godkendt, og roste initiativet. Byrådet godkendte efterfølgende det indstillede i et møde den 23. september 2013.

Menighedsrådet havde ved orientering om, at FHHT nu havde skaffet den nødvendige økonomi til købet, og kommunens vilkår om at huset ikke ved kommunale midler i huset, kunne anvendes af kirke og menighedsråd, rettet fornyet henvendelse til provstiudvalget for at orientere om sagens stilling og at det var nu »der skulle smedes«, hvis ikke ejendommen skulle komme ud af kirkens hænder. Efter få dages forhandlinger fik menighedsrådet tilsagn om de nødvendige midler til at købe Blichersvej 31.

Den 19. september 2013 var der et fællesmøde mellem FHHT's bestyrelse og repræsentanter fra menighedsrådet.

Bertel Bertelsen stod nu med to solide købere, og dilemmaet blev løst, ved at FHHT's bestyrelse kunne støtte, at menighedsrådet blev køber under visse betingelser og oprettelse af et »Samarbejdes papir« samt en slutseddel og skøde, hvor det klart fremgik, at der til enhver tid skulle være et herberg i huset, så længe behovet herfor var til stede. Menighedsrådet var enig om at tilslutte sig disse vilkår og få handlen afsluttet.

Den 25. november modtog FHHT svar fra A. P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond, at bestyrelsen havde bevilget et beløb på 450.000 kroner til erhvervelse af ejendommen Blichersvej 31 til etablering af hærvejsherberg. FHHT havde nu tilsagn om i alt 1.230.000 kroner til køb af ejendommen.

Da alle involverede i Thorning var tilfredse med, at menighedsrådet blev ejer, og havde ansvar for huset, blev der skrevet til Sports-Goods fonden, A. P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond og Silkeborg Byråd med en tak og nej tak til donation og lån. Brevet tilføjedes, at herbergets bestyrelse til enhver tid sagtens kunne bruge 100.000 kroner til nødvendigt inventar og udstyr i herberget.

Fra såvel Sportsgoodsfonden og A. P. Møller og Hustru Chastine Møllers fond bevilgedes herefter det ønskede beløb på hver 100.000 kroner. Byrådet svarede, at bestyrelsen altid

Foto: Martin Svanningen

Det gule hus
på Blichersvej 31
i Thorning, 2015.

ved et behov er velkommen til at fremsende en motiveret ansøgning om støtte.

De to fondsbevillinger blev nu anvendt til at købe sovepladser, således at herberget kunne tage imod 36 overnattende gæster. Køkken og baggang blev bestykket med nyt el-udstyr, vaskemaskine og tørretumbler og -skab. Der udførtes brandsikring efter kommunens krav. Der blev købt et nyt bord og stole til dagligstuen, ligesom alle sovepladser blev udstyret med et sengebord og separate lyskilder.

Foreningens egenkapital er blevet styrket, således at et evt. kommende nybyggeri vil kunne understøttes til at gøre herberget imødekommende for vore gæster.

I 2014 var besøgstallet på 619 overnattende og betalende gæster. Hermed var det det højeste på de 12 herberger langs Hærvejen.

Besøgsprotokollen for 2015 tyder på nuværende tidspunkt (den 1. august 2015) på en ret stor øgning af dette besøgstal. Slutlig kan læsning af herbergets »Gæstebog« kun give anledning til at bestyrelsen, og de frivillige har smil om munden. Rigtig mange benytter lejligheden til at betone glæden over serviceniveauet og de frivilliges hjælp. Mange skriver, at det »næsten« er som at komme på besøg hos deres mormor, så hyggeligt og med de friske buketter, som ikke mindst Lis, sikrer at pynte herberget med.

Herberget har med sine mange gæster en afsmittende virkning på besøgstallet på Museum Blicheregnen, kunder hos pizzeriaet, bageren og købmanden i byen. Herberget har hermed tilført byen mere liv og handel, samt det allerbedste samarbejde og aftaler om den service vi ønsker at tilbyde byens gæster.